

že spolnil svojo nalogo, če skuša nasprotno povedke enmalo poravnati; višji pretres pa preiskuje vsako povest natanko: ali je resnična ali ne. Gosp. dohtar je potem v izgledih starejše in novejše povestnice pot takega višjega pretresa razložil in o tem sosebno velikih zaslug Niebuhrovih omenil.

Vodja gimnazijalnih šol gosp. Nečásek je bral predpis naukov in strahovanja v gimnazijalnih šolah v letu 1810, in pridjal nekatere razjasnila. Iz 2 razredov gimnazije so prestopili (1810—1813) učenci v licej s 5 razredi. Gimnazijalne javne šole so bile v Ljubljani, Novem mestu, Krajnji, Postojni in privatna v Idrii.

Gosp. profesor Metelko je popisal nesrečno osodo učenega rusovskega patra Maksima, kateri je za prave pravila slovenske slovnice toliko preterpel, da se po pravici more mučenec za slovensko slovnico imenovati. Z nevednimi pregledniki se je pri določi liturgijskih knjig sperl in ker so se ti nanašali na veljavo cesarjevo, je P. Maksim brez ovinkov rekel, da v slovničarskih rečeh nima cesar nobene veljave; na to so ga sovražniki njegovi zatožili, da je veličanstvo razžalil, in v ječo je mogel, iz ktere ga je po 33letnem terpljenju leta 1556 smert rešila.

Gosp. skriptor Kosmač je bral kratek življenjepis visoko učenega bukvarnika Matija Čopa, ki je v najbolji starosti v Savi utonil. Leta 1797 v Žerovnici na Gorenskem rojen, je dokončal tadajne modroslovske in 3 leta bogoslovskih šol v Ljubljani in na Dunaji; zapustivši bogoslovstvo se je podal k učiteljstvu; leta 1820 je šel za profesorja 5. in 6. latinske šole v Reko, leta 1822 pa je bil prestavljen v Lvov, 1827 pa v Ljubljano; leta 1828 po smerti Kalistra je prejel začasno službo licealnega bukvarnika, ktera mu je bila pozneje stanovitno izročena. Leta 1835 je goriomenjeno nesrečno smert storil. Znana je njegova velika učenost, posebno jezikoslovna. 18 jezikov je razumel in tudi v njih slovstvu dobro izveden bil. Škoda, da nam ga je nemila smert pred vzela, preden je kaj spisal in potomstvu zapustil!

Narodopisje.

Razne imena Istranov.

Obličja, jezik, noša in šege isterske so toliko različne, da bi se dalo misliti, da niso vsi na enkrat in ne od jednega kraja sèm prišli. Tako ljudje okoli Pazina imenujejo svoje isterske sosede: Latine, prave Italijane na zahodnem morskem bregu, ter jih deržijo za zvite možé; od ondot gori do Raše, Zmina, Kringe, Finjana, Vlahe Arbanase (Slovane), med njimi so v Poraji blizu Vodnjana Vlaha Perojci, jedini staroverci v Istri; Vlahe Čiribirce s svojim jezikom na severni strani Čepiškega jezera; oni prvi se oblačijo bolj po horvaški, ti poslednji pa po bezjaški; Bézjake po sredi Istre od Pirana do Plomina; njih stara noša so kratke hlače, nogovice in čevlji; Fučke okoli Buzeta, vse, ki nosijo bele kapice, kakor spavne, in Savrine vse, ki hodijo v črnem oblečeni pod Terstom okoli Kopra; Čiče gori v Čičarii, Liburnjane pa samo po mestnih imenih imenujejo. J. V.

Jezikoslovne drobtinice.

Na vprašanje v „Novicah“ so nam dali gosp. Miroslav Vilhar vediti, da beseda sles ali sels namesto murbe po Senožškem nikjer ni navadna, in da sels nič družega ni kot laška beseda gelso (izgovorjana dželso), ktera pomeni murbo (drevo). — Zastran „Gute Miene zum bösen Spiel machen“, so nam pisali gosp. D. Hojker, da so večkrat slišali „za hudo se še dobrihtati“, — gosp. J. Pajk pa: „k zoperni igri smejat se“. — Gosp. Cigale nam iz Dunaja pišejo, da se semtertje v slovensko pisanje napačno vriva beseda „stroga“ za „mašina“. V nobenem slavenskem narečju se kaj takega ne nahaja; sami

Čchi (pa ne prosto ljudstvo, ki pravi mašina) radi pišejo stroj (kar pomeni uredbo); pred nekaj leti pa so po starem pisali strog in v kakem akuzativu stroge, in od tod se je napačno v slovenske bukve in slovnike vrnila za mašino beseda stroga, ktera v slovenskem (na Štajarskem) pomeni svinjsko bolezen ikre (Finnen). — Dalje so nam gosp. Cigale sledeče pisali: „Kakor sem unidan od stroge omenil, vam hočem danas naznaniti važno pravilo, ki ga nima nobena slovenska slovnica, čeravno je v družih narečjih veljavno, in ktero sem od gosp. Miklošiča zvedel, namreč: pomanjšavna pritiklina —ica se pri imenih ženskega spola le takrat smé rabiti, kadar se imé končava na —a, na priliko: žena — ženica itd.; kadar pa se ime končava s kakim soglasnikom, se pomanjšavica le piše s ca ali ka; torej: vervca (ne vervica od verv), senca (od sen-i), durce ali dvérce, nočca, lučca itd.“ — Gosp. Kobe so nam pisali: „Ljube Novice! Ve bi naj bolj zvedile po Slovenskem gredé: ali se še kje rabi besedica „da“ pred glagolom v naznanivnem naklonu namesto besedice „ako“ ali „ko“ pred glagolom v vezalnem naklonu (verbindende Art), kakor jo rabijo beli Krajnci in Dalmatinci, na priliko: „da imam, bi ti dal“, namesto „ako bi imel, bi ti dal“, — „da grem na sejm, bi ti čevlje kupil“, — „da sem šel k maši, bi bil prav storil“ itd.

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Gradca. Časnik štajarske kmetijske družbe „Wochenblatt“ razgláša v 5. listu, da spet letos 18. augusta se bodo delile darila (premije) 100 poslom možkega in ženskega spola in pa vincarjem in vincarcam, ki najmanj 10 let zaporedoma služijo pridno, zvesto in pošteno enega gospodarja; za darilo se delijo hranilnične bukvice po 20 gold. Kdor želi tako darilo prejeti, se ima zadnji čas do konca prihodnjega mesca s svojo prošnjo oglasiti pri pristojniku kmetijske podružnice svojega kraja.

Iz Gorice. Svetli knez in véliki škof goriški gg. Andrej Gollmayer so 12. dan t. m. svoji duhovšini in vsem vernim stanovnikom v goriški škofii razposlali pastirski list, v katerem gledé na čedalje višjo primanjko bogoslovcev prosijo milodarov za napravo odrejevavnice fantov (Kuabenseminar). Visoki gospodje, kateri nočejo imenovani biti, so v ta namen že obilo darovali; vendar je to še premalo. Doneski so dvojni: eni imajo biti za to, da se pripravna hiša za vzrejalništvo kupi; eni pa, ki se vsako leto odrajujejo, so namenjeni za navadne potrebe take odrejevavnice. Gosp. tehanti so povabljeni, naj naberejo milodare med duhovščino, pa tudi med drugimi svojimi farani. Triest. Z.

Iz Celovca piše „Kl. Z“, da so presv. cesar 9. dan t. m. dovolili napravo železnice iz Marburga čez Celovec, Belak, Lienc in Bruneken do tiroljske, — drugo stransko pa iz Belaka do tiste, ki bo iz Verone v Terst šla.

Iz Ljubljane. V poslednjem zboru mestnega odbora so zraven izvolitve gosp. Jeras-a, sedanjega aktuarja pri c. k. okrajni gosposki v Postojni, za drugega magistratnega svetovavca namesto gosp. Oblaka, ki se je zavoljo bolehnosti v odpočetje podal, in nekterih drugih reči, bili tudi mestni dohodki in stroški za tekoče leto po večkratnih natanjnih pretresih ustanovljeni. Dohodki so prevdarjeni z všteto mestno doklado na 79.146 gold., stroški pa na 86.062 gold.; torej bo konec leta manjkalo 6916 gold. — tedaj bo letošnja primanjka precej manjša memo lanske.

Novičar iz raznih krajev.

Lombarško-benečansko kraljestvo je židane volje. Splošna prizanesba (amnestija) mu je bila oklicana 25. dan t. m. Lastnoročno pismo Cesarjevo do maršala Radecki-ga se tako-le glási: „Iz milosti prizanesem vsem iz lombarško-benečanskega kraljestva, ki so zavolj hudodelstva velike izdaje, razžaljenja veličanstva, zavolj motenja javnega pokoja in zavolj puntarstva še v ječah zaperti, in velevam,

naj se berž izpustijo. Ravno tako prizanesem vsem, kateri so zavolj omenjenih hudodelstev še v preiskavi; tudi ti naj se berž izpusté, in za take pravde ustanovljena sodnija v Mantovi naj berž danes vstavi svoje opravila in se razpusti". Lahko je verjeti, da veselje je neizrečeno. Pa še nekaj drugega je, kar je Milance zló ganilo, in to je odgovor Cesarjev, ko so se mu odborniki deželnega namestništva poklonili. „Odkritoserčno mi povejte želje in potrebe svoje dežele“ — je rekel presv. Cesar — „ker ravno to želi moja vlada“. — Sliši se, da 4. svečana mislita Cesar in Cesarica Milan zapustiti, zadnje pustne dni spet v Benetke priti, tu še kakih 8 dni ostati in perve dni marca se domú na Dunaj verniti. — Namesto umorjenega pariškega škofa je, kakor je „novičar“ že enkrat prav povedal, izvoljen véliki škof Tourski, kardinal Marlot, 61 let star gospod in Parižanom prav po volji. „Čeravno je nasprotnik prenapetega „Univers-a“ — pravijo enoglasno pariški časniki — „vendar ni preiskren pridružnik galikanske stranke; v Rimu ga imajo radi, pa tudi cesar Napoleon ga ima rad“. — Ko so še pred kratkem vsi pariški časniki imeli mnogo reči pripovedovati od Vergèr-ja, da celi dan neprenehoma pisari in si komaj jésti privoši, — da ne vžije nič, česar niso poprej njegovi čuvaji pokusili itd., so sedaj po višjem povelji omolkneli vsi časniki. Včeraj je stekel dan, ko je imela višja sodnija Vergèr-jevo pritožbo, da se ni pri porotni sodbi z njim prav ravnalo, ali ovreči ali poterditi. Od cesarja Napoleona se sliši, da ga ni volja, uslišati prošnjo hudodelnikovo. — V Parizu je umerla znana rusovska diplomatikarica knežinja Lieven. — Pravijo, da v Parizu bo zbor zastran švajcarsko-pruske pravde. — Kakor se kaže, se bote angleška in perzijanska vlada, sedaj v vojsko zapletene, na mirni poti porazumele. — Vse se na svetu ponavlja! Kdor si je shranil pratiko od leta 1846, bi mu ne bilo treba letos nove kupovati, ker leti 1846 in 1857 ste si po pratiki popolnoma edine; pa tudi pratiki od leta 1789 ali celó od leta 1705 bi bile letos prav dobre za rabo, če le niste preveč zamazane. Kdor pa si je kupil letošnjo pratiko, jo more svojim unukom zapustiti, ki jim bo leta 1903, 1914, 1925 in 1998 tako dobro služila kakor nova, takrat natisnjena. Tudi v prestopnih letih 1868 in 1936 bote pratiki letošnja in od leta 1846 prav kazale, toda le od mesca sušca naprej. Prihodnje leto 1858 bojo pratike od leta 1706, 1779, 1790 in 1847 spet dobre, in ravno te tudi za leto 1915, 1926 in 1999. Stoletna pratika po tem takem ni prazna stvar. — Po najnovejšem številu je v vsem našem cesarstvu skor en milijon judov.

Volk Rimljan.

(Dalje.)

Mine nekoliko dni, pa se spet poverne h kobili. Ona zbojí se na moč, al vendar ji pride na misel, kak bi dobila sovét, da bi z njim opeharila volka. Preden jo ogovori, že volku tako beseduje. „Vidiš, moj volk, da je prav, da si prej me poslušal, da si počakal ta čas; lej, zdaj sem lepo debela, Jel boš dobro mesó, boš vidil, ko me zakolješ. Preden umrem, še nekaj želim, kar vem da dovoliš. Dal me je moj gospodar nedavno podkovati znova In kovaču velél na kopito mi leta je vžgati; Kaj je namerjal, ne vem; ljudje so ti muhaste glave! Nogo povzdignem, poglej na kopitu napisano starost, Da boš vedil in znal, kdaj staro zaklal si kobilo; To ni vsakaka stvar, in ponašati bodeš se mogel, Kadar do bratov dospeš, kar nihče ne bo se ti bahal, Koliko staro žival je zaklal; to vredno je nekaj“. „Prav govoriš — volk reče na to — povzdigni nožuro, Da bom letnice bral in pozvedil koljko si stara, Da volkovom povem vernivši se v bratovsko družbo“. Kamen težak odvalé od serca besede kobili, Ker se je dal opehariti volk, in zadnjo desnico Dvigne na vzgor in, lop! ga udari po buči s kopitom, Jój me! da koj se zvalí in stegne vse štiri od sebe,

Toliko da je še živ; al preden se buča zaceli, Prejde nekoliko dni. Al kadar iznova okreva, Zene po mesu ga slja in napoti se k svinji na pašo. Zatrepetá ko naznani okó ji volkovo bližo. Berž se poverne zavest; življenje pustiti je težko! Misli si: veš kaj? daj, goljfati ga znova poskusi, Dvakrat se že ti je vdal, poskusimo, v tretje gre rado. Preden še reče kaj volk, že svinja začne govoriti: „»Ali si modrih možgan, preljubi moj volk, da natanko Čas si prerajtati znal, kdaj bom se do dobra zredila, Da sem dobila že špeh in dobro prejela slanino; Storil si prav, da si tistega dné me modro poslušal, Da si počakal do zdaj in nisi me kumerne snedel; Danes ti bo, boš vidil, na pol vse bolje dišalo; Dober je bil nasvet, in ki moder je, sluša ga vselej. Vem, da me boš zaklal, braniti se nič ne pomaga, Nekaj te še prositi imam, to boš mi dovolil, Vem, da si blag. Lej, dokaj imam prijatlov in zlahte, Če me ne bode domú, žalovali bodo za mano, In da zastonj ne bodo v skerbéh, kaj neki je z mano, Zgrabi me ti za uhó, da zacvilim in znamenje dam jim“. Zgrabi jo berž za uhó, in svinja se dere na vso moč, Glas ušesa gluší, gluší tak samega volka, Da ti je slep za derhal prešičev in svinj, ki na pomoč Z bliže hité; zaslišale klic so, ki zval je: pomagat! Reveža stergajo skor, vés šantov komaj uteče; Bežal je v gojzd, in kri, ki iz ran mu je seurkoma lila, Delala sled je za njim kervavega britkega bega. Čas je naj bolji zdravnik, zaceli on vsakoršnje rane. Volk se ti berž skolehá in zdrav pozabi nesreče; Pride mu kozel na um, ravná se hipoma k njemu, Vleče ga stari nagon do mesarenja revne živali, Prav govori pregovor rekoč, da navada popada. Kozel, se vé, se zbojí ga na moč, ko ga vidi od daleč. „Sembrana stvar! — govori sam sabo — zdaj bo pa teža, kaj bi tajil? ne diši mi še smert, če me ravno ne straši, Vendar bi živel še rad, da bi to ino uno doveršil. Skušnja veljá; mor'biti dobó se še kaka nastava, Da se vloví, in kesneje obljum, da me nikdar ne najde“. Volk se približa, da on bi začel govoriti, ne čaka. Kdor se méni za čas, tudi čas se méni za njega; Misli si to, in storivši poklon mu potuhnjeno reče: „»Bistri ta um! da bi jaz ga imel, za-nj dal bi ne vem kaj; kak si natanko zadel, da me tista minula je slokost, Ravno sem odebelél in“ — „Molčí“ — mu volk zarentači, Tek besedi ustavivši serdit govori mu razkačen: „Ti bi me rad goljfal, priliznjena brada kozlovska, Tega si ne domišljuj, tud svinja je tak govorila; Celi svet je goljuf, goljufijo je treba poznati! Da bi za njo ne bili v skerbéh prijatli in zlahta, Dal sem riveu, da smel je naznaniti zlahtnikom svojim, Kaj se je zgodilo z njim; al rivec jih skliče na pomoč, Da sem s težo ušel, al ti me ne boš ogoljfičil. Misliš, da tak sem bedak, da tebe popadem za brado? Tega ne misli nikar; mar misliš, da šleva sem taka?“ Jarču besede te strah odženó. Zdaj — reče sam sabo — Smo pa na konji; volkač, si že vjet, ne uideš mi nikdar, Sam si se vjel, ne boš ga mesá ti mojega zobal, Če te ne ogoljufam, premenim naj koj se v ne vem kaj. Misli si to in na um mu pride zvijača, pa reče: „»Ljubi moj volk, sam veš da umeten zvijače ni kozel, Da je on kterege že goljufal, le nisi še slišal. Nisi ne slišal ne bral, saj nismo lesičjega roda. Res, da brado za kinč in za kras in za znamnje modrosti Ima nekoliko ljudi, al pamet tistih bradačev Krajša je sploh od bradnih kocin; to je vsakemu znano. Škode ti jaz ne želim; al ker se mi smert približuje, Rad bi poslednji ta čas kaj dobrega storil za hudo, Ktero poprej sem storil živé v nečistem življenji; Brat se je meni rodil, ki je živel enako nečisto; Precej tu tam se pase; sit tud on je svoje hudobe, Z mano umreti želi, da se mukam ogne življenja. Stopi ti sred te njive pa rep povzdigni na višek, Eden odspred in eden od zad v te pojdeva z bratom, Ker tak boš dalj sit se enkrat najedši za dvakrat“. Volk pozrešni ni čul od zadnjih druge besede, Da en obéd veljaven za dva ob enem dobil bo; Je li mogoče al ni, kar pravil je jarec, ne misli; Kar mu je rekel, stori; sred njive stopivši povzdigne K nebu svoj rep in derži ga molé netrudoma kvišku. Prideta jarca, in terk! zaletita se v njega na vso moč, Eden od spred in eden od zad, da se hipoma zgrudi, — Komaj je živ, in s težo jo v gojzd polomljeno plazi. (Konec sledi)